

Vaksiketnéma tanítványom.

Irta: Kleitsch János.

Mikor a vaksiketnéma Hegedüs Gyula tanítására vállalkoztam, arra kértem intézetünk igazgatóját, hogy a gyermek célszerű elfoglaltatása, és az idő minél alaposabb kihasználása céljából engedje meg a gyermeknek az én osztályomba való bejárását. Herodek igazgató ehhez hozzájárulván, november hó 15-én reggel osztályomba lépve növendékeim nagy örömmel ujságolják: van egy új fiú, de nem beszél. Amint az új fiúhoz lépek, az roppant ijedt képet vág, minden erejével szomszédjába kapaszkodva bizalmatlan pislogással válaszol biztató cirogatásomra. E nem nagyon biztató fogadás után a neki szánt alkalmasabb helyre próbáltam őt vezetni, de szomszédjától, aki őt már az előtte való nap pártfogásba vette, még a legszebb alma és legédesebb cukor fejében sem volt hajlandó elválni. Egy-két nap után azonban mégis sikerült a kis vadonc bizalmát megnyernem, s hozzáfogtunk a nagy munkához.

Miután meggyőződtem arról, hogy beszédmaradványa nincsen s a hangzónyelv tanítását, mint a gyermek lelkéhez vezető utat nagyon is kerülő útnak találtam, az irott nyelv tanítása mellett döntöttem, még pedig szóképekből indulván ki, minthogy a betűk tanítása egyelőre lehetetlen.

Tekintettel a gyermek még fejletlen tapintó érzékére, és még nagyfokú ügyetlenségére, céломhoz képest, az aránylag nagy, ónból ónlapocskákra öntött nyomtatott latin nagybetűket és a hozzávaló tolótablát — melyek azelőtt intézetünkben a betűzéshez használtattak — vettem használatba.

Miután a soproni „pá“ és „ló“ szavakat sikerült följújtanom, azokat a betűzőtablán kiraktam s Gyulával is kirakattam. Ezek után áttértem az almára. Kezébe adtam az almát, amire kedves mosoly ült ki a gyermek arcára, annak jeléül, hogy ismeri. A tárgy fölismerése után kiraktam a betűzőtablán a szóképet, amit vele is többször megisméltettem.

A tárgy és a szókép összeköttetése azonban dacára annak, hogy a másik két szó grafikai és akusztikai képét kifogástalanul összekötötte, nem ment oly simán, amiként én azt elvártam volna. Bár négyszer is kiszedte a szót teljesen hibátlanul, kérdő

mozdulatomra értelmetlenül bámult. Bármennyire mutattam is egyik kezével a szót, a másikkal az almát, arca egyformán kifejezéstelen maradt. Csak miután a már előbb tanult két szó után az ujat ismét kiraktam, akkor mosolyodott el és az örömtől sugárzó arccal kapott az alma után, jelétül annak, hogy céloim el van érve.

Ehhez hasonló eljárást követtem minden újabb szónál, nem törődve a betűvel, csupán csak a szókép megismertetésére törekedtem, mindenkor kellő gondot fordítván arra, hogy a tárgy és szókép helyes összekapcsolása el ne maradjon.

Miután szókincsünk már a tíz szót elérte, a betűk nagysága, s a szó nagy terjedelme miatt az írásnak ezen módja már oly nagymérvű nehézségekkel járt, hogy elhatároztam már most az írásnak ezen módjával szakítani, s a vakoknak annyira alkalmas Braille-féle írásrendszerre áttérni. Elhatározásomat a gyermek aránylag finom tapintása, és kielégítő ügyessége is támogatta.

A Braille-féle írásrendszerre áttérni, miután a gépkezelési és a vakoknál szokásos írási előgyakorlatokat állandóan nagy érdeklődéssel kísérte és örömmel végezte, nem okozott nagy nehézségeket.

Azt, hogy kis tanítványom a Braille-féle íráselőgyakorlatok iránt kezdettől fogva oly nagy érdeklődést tanúsított, mint amintől részéről eddig még nem tapasztaltam, annak kell tulajdonítanom, hogy a gyermek amellettt hogy produktív munkát végzett, a pontok sokféle alakulatában gyönyörűségét találta. A saját munkájában való illetén gyönyörködése őt csakhamar a pontoknak egymáshoz való viszonyának megismerésére, megítélésére vezette, ami a szóképek fölfogására és megismerésére szükséges alakfogalmakat biztosította, úgy hogy bátran áttérhettem már a nyomtatott latin nagy betűkkel megismert szóképeknek Braille-féle írásrendszerben való megismertetésére.

Növendékem ily serény munkálkodásával öt heti fáradságos munkával 15 szóképet birtokába jutott.

Minthogy a tárgyfogalmak azok, amelyek legkönnyebben kifejezhetők, mindeddig csak tárgyszókra szorítkoztam és egyelőre egyebek nyújtására nem is gondolok. Minthogy a már tanult szavak helyes értelmezéséről sokszor gyorsabban és kényelmesebben jel útján győződhetem meg, nem elégszem meg azzal, hogy Braille-féle írással és latin nagy betűkkel írja a szavakat, hanem jellel is ki szoktam fejeztetni, amiért is minden új fogalmat írás után jelképhez is szoktam kapcsoltatni. A jelképet a legritkább

esetben magam nyujtom. Kerestetem az elrejtett tárgyat, ami közben megszületik a jel.

Kétségtelen lévén, hogy a vaksiketnémákkal való érintkezésben úgy a közlésre, mint a leolvasásra a Braille-féle kézi „abc“ a legjobb érintkezési eszköz, már most kísérletet tettem az iránt, hogy erre rászoktassam, de ez irányú törekvésem egyelőre majdnem minden eredmény nélkül maradt. Ennek oka abban keresendő, hogy a szóképet elemeire fölbontani és ismét összerakni még nem képes. Minthogy azonban a kezébe jelelt egy fiókba elhelyezhető pontokat a Braille gépen helyesen visszaadja, nyilvánvaló, hogy a jelek illetően sorozatának összekapcsolására fejlettebb értelem szükséges. Az eredményt tehát csak hosszabb idő és gyakorlat biztosíthatja.

Hogy kis tanítványomat minél célszerűbben és minél többet foglalkoztathassam, a tanult szókat névjegy nagyságú papírlapokra írom, amelyek a másolás és kikérdezés alkalmával igen jó szolgálatokat tesznek.

Miután a Braille írásrendszerre való áttérésem után a latin nagybetűkkel a tolotáblán való szókirakást abbahagytam, hogy egyrészt a nyomtatott betűkkel való írásrendszert, melyre előbb-utóbb őt is meg kell tanítani teljesen el ne hanyagoljam, másrészt azért, hogy a betű fogalmának a tisztítását — amely a szóképek alapján csak nagyon is későn következhetnék be — siettessem, a Braille betűket kivágva a megfelelő nyomtatott, mozgatható betűk táblácskájára ragasztom annak jeléül, hogy a kettő azonos jelentésű. Örömmel konstatalhatom, hogy eljárásom célravezetőnek bizonyult, mert az érzékelt, jelzés nélküli betű után is, a megfelelő Braille betűt írja és viszont a Braille betűnek megfelelő latin betűt keresi ki a mozgatható betűk közül.

A betű ismeretét a hangfejlesztéssel is siettettem. Itt meg kell jegyeznem, hogy az a kijelentésem, hogy az írott nyelv elsajátítását tűztem ki célul, koránsem értelmezhető olyformán, hogy a hangzó nyelvet egyáltalán nem kívánám vele elsajátítani. Sőt! véteknak tartanám — habár még oly tökéletlenül is, — ha lelki megnyilatkozásának ezen eszközével föl nem ruháznám. És ezt annál inkább ki kell jelentenem, mert azt tapasztalom, hogy a remélnél nagyobb mértékben folyamodik a hangzó nyelvhez. Ha a siketnémák oly igyekezettel használnák a hangzónyelvet mint ő, akkor a siketnémák tanárainak a munkája igen nagy mértékben meg lenne könnyebbítve. Ő egy-két szóval egész gondolat menetet igyekszik kifejezni.

Így sohasem fogom azt a kedves jelenetet elfelejteni, amit március hóban rendezett és két szóval még szerep osztásra is vállalkozott.

Egyik slőjd órán a szomszédja lovat mintázott. Ő majd bele bujt annyira nézte, de fölismerni képtelen volt, (hisz tökéletlen is volt), s azért egyre rángatta a fiút, s nyomta a kezét az álla alá, mit a fiú megértvén feléje fordult, s azt mondta: ló. Mire ő egyre azt hangoztatva hogy ló, vigan munkához fogott, de alig hogy hozzá fogott, az óra véget ért. A következő slőjd órán megfogta annak a fiúnak a kezét s a saját gégegéjéhez szorítva (a saját beszédjét másokkal érzékelteti) azt mondta ló, mire meg a fiú másik kezével önönmagát érintve ezt többször ismételte, szorgalmas munkához látott. Nemsokára elkészült valami négy-lábú dologgal és bemutatta szomszédjának s elkeresztelte lónak. Ismét megragadta a fiú két kezét, de most az egyiket a gégegéjéhez tette, a másikkal egyre a fiút érintve azt mondta: baba. És ime ez megértette, hogy embert csináljon a lóra.

Előre megállapított tervem szerint a szóképek ismertetésénél jóval lassúbb menetben szándékoztam a hangfejlesztés kérdését megoldani, előre megállapított hangsor szerint. De amíg a siketnémák intézeteiben ezt az általános tervet az alkalmosszerűségek némileg megváltoztathatják, addig az én tervemet teljesen fölfordították.

Jóllehet, hogy a nagy fonetikusok, a hangfejlesztés nagymesterei ajkán szánakozó mosoly kél őszinte szavaim nyomán, én mégis nyíltan bevallom, hogy sokat köszönhetek a véletlennek, úgy hogy inkább a véletlenek kihasználásában, mint magában a hangfejlesztésben csúcsosodik ki az én művészetem. Így nem egyszer történt meg velem az a furcsaság, hogy valamely hang fejlesztéséhez fogván, olyat nyertem, amire nem is gondoltam. Pl. „t“ hangot szándékozván fejleszteni, az első érzékelésre és kiejtési kísérletre oly ropogós „k“-t nyertem, hogy úgy megdicsértem Gyulácskámát, hogy nagy sikere fölötti örömeben tízszer, húszor is hangoztatta egymásután. Legtisztább hangját, a siketnémák tanításában már sok veritéket okozott „r“ hangot is a pusztá véletlennek köszönhetem. Ugyanis egy mintázási órán agyaggal eljárászadozván önkénytelenül valami „r“ féle hangot hallatott, mire rögtön annak megrögzítéséhez fogtam és mondhatom, nem mindennapi sikerrel.

Az így nyert hangok betűit nyomban a kezébe szoktam jelelni, a Braille-féle írókészüléken leiratni, s latin betűalakot is

megismertetem. Amennyiben a már ismert hangokkal lehetséges, értelmes szóokban való kapcsolásában is begyakorolom. A pusztá gyakorlás kedvéért értelmetlen kapcsolásokat (értelem nélküli hangcsoportokkal) sohasem végeztetek, mert minden ilyenmű gyakorlat az értelmi képzésre szánt időből való pazarlást jelentene. Jóllehet, ily gyakorlatok mellett beszéde sokat nyerhetne tisztaságban, nyugodt lelkiismerettel elhagyom, mert meggyőződésem, hogy a hangzónyelv a legszebb sikerek dacára is, a vaksiketnémának csak segédnyelve lehet, mert értelmi képzése csakis az írott nyelv útján eszközölhető, tehát gyakorlati szempontból ezé az elsőség, miért is a tanulásban is mindig ennek juttatom az elsőbbséget.

Szüntessük be az osztályrendszert.

Irta: Medgyesy János.

Most amikor a siketnémák tankötelezettségéről olyan komolyan folynak a tárgyalások, szükséges, hogy átgondoljuk egész oktatásügyi rendszerünket, vajjon beilleszthető lesz-e az mai módzataival együtt abba a keretbe, amelyet a tankötelezettségi törvény van hivatva megszabni.

Ha ezt tesszük, akadunk olyan pontokra, ahol gondolkozva kell megállapodnunk azt kérdezve: hogyan is lesz akkor, ha tankötelezettségi törvényünk lesz? Kötelező minden siketnémára s mégsem alkalmazható mindegyikre.

Nevezetesen: mi történik például azzal a siketnémával, aki intézetbe felvehető volt ugyan, de az első osztályban tett két évi próba után sem válik be annyira, hogy a második osztályba felvihető lenne? Tegyük fel, hogy ez a gyermek ekkor még csak kilenc éves s így minden bizonnyal még tanköteles korú. Avagy mi történjék azokkal, akik valamely alsóbb osztályt hiába ismételve, még tanköteles korban kerülnek ki valamely intézetből? És mi történjék azokkal, akik a törvény dacára is kimaradnak a rendes korban történő beiskoláztatás alól?

Szóval, épen időszerű, hogy a tankötelezettségi törvény megvalósítása előtt oktatásügyünk egész adminisztratív rendszerét gondolati bonckés alá vegyük.

Vizsgálódjunk tehát. Mit akarunk mi tulajdonképen a tankötelezettséggel?

A felelet egyszerű. *Minden siketnéma gyermek részesüljön nevelő-oktatásban!*

Ha tankötelezettségi törvényünk van, akkor elsősorban minden siketnéma gyermeknek be kell jutnia valamely intézetbe, azután egy bizonyos kortól kezdve valamely meghatározott korig a tankötelezettségi törvény alá kell tartoznia. Ennek kimondása és végrehajtása, illetőleg beváltása nélkül nem törvény a törvény.

Tegyük fel, hogy a siketnémák tankötelezettsége a 6-ik életévvel fog kezdődni. — Ezt az életkort tartom alkalmasnak már azon oknál fogva is, mert az érzékűek tankötelezettsége is e kora kezdődik s nem találok semmi indokot arra nézve, miért volna szükséges a kis siketnémának, ha az normális fejlettségű, még egy évet otthon töltenie, amikkor sokkal inkább fejlődik az a gyermek szellemileg, ha azt az évet is intézetben tölti s ha hat éves korában megfelel a követelményeknek, miért veszítsen el egy évet? — Akkor gondoskodni kell arról, hogy a tanköteles korba jutott siketnémák befogadására elegendő intézet legyen. Ez, azt hiszem, semmi nehézségbe sem ütközik. Ma már elegendő intézetekkel rendelkezünk. (? Szerk.)

De nincsenek olyan intézményeink, amelyeknek keretében minden siketnémát a tankötelezettség egész ideje alatt szakszerűen nevelni, oktatni, foglalkoztatni képesek volnánk.

Elsősorban nincsenek menházaink képezhetetlen siketnémák, hülyesiketnémák részére. Pedig a tankötelezettség behozatalával ezekről is kellene gondoskodnunk, mert a törvény végrehajtása alkalmával ezeket is zaklatni fogják, s a törvény igazi nagy jelentőségének a rovására esik majd, ha az intézetek elutasítják a közigazgatási közegek által felhajtott, általuk siketnémának tartott gyermekeket. Sőt évek mulva a törvény elveszíti a jelentőségét is, mert például az a közigazgatási közeg, amely két-három esetben visszautasított a törvény végrehajtása érdekében tett munkálata közben; a többi esetekben — csupán a kényelem kedvéért is — már maga fogja jelenteni, hogy hülyenémával van ügye.

Másod sorban nincsenek intézményeink a gyengetehetségű siketnémák számára. Hová utasítsuk azokat a gyermekeket, akik két évi kipróbálás után is alkalmatlanoknak bizonyulnak a beszéd-tanításra? Hová rejtjük el azokat, akik a II-ik, III-ik osztályok ismétlése után kizáratnak valamely intézet kötelékéből? Ezek is tanköteles korúak és annyira normálisak, hogy nevelhetők, oktathatók volnának bizonyos hozzájuk alkalmazott módszerrel, de a beszéd-tanítás mai követelményei szerint az illető osztályokban

nem állják ki a versenyt. Az osztályfőnök elhagyni kénytelen az ilyeneket, ha önmagának kellemetlenséget szerezni nem akar.

Valamint tenni kell ezek érdekében is! Jelen cikkemet leginkább ezekért írtam meg, azonban, mielőtt tulajdonképeni tárgyamra rátérnék, folytatom azokat a kívánalmakat, amelyek a tankötelezettség kimondása mellett, mint nélkülözhetlen követelmények, megoldásra várnak.

Gondoskodni kell feltétlenül a túlkoros siketnémák oktatásáról is! A törvény életbeléptetése alkalmával az első évtizedben ilyeneket igen sokat fogunk kapni. És, mint már említettem, épen a törvényre való tekintettel ezeket sem szabad elutasítanunk, mert tanköteles korúak. És végül, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a továbbképzés ügyét sem. Mert úgy vélem, hogy a tankötelezettségi törvény keretében nem lehet azt kimondani, hogy a siketnémának csak ennyi és több tudásának nem szabad lennie. Szükséges tehát, hogy a siketnémák középiskolája is felállítassék.

Mindezek azt bizonyítják, hogy a siketnémák tankötelezettségének törvénybe iktatása több olyan kötelességet ró még az államra, vagy a siketnéma intézményeket fentartó hatóságokra, amelyek létesítése elől kitérni nem lehet, ha a tankötelezettségi törvénynek érvényt szerezni akarnak; ha azt valóban törvénynek s nem csupán írott malasztanak akarják elismertetni a társadalommal.

Az eddig felsorolt kérdések között van egy olyan is, amelyet nem külön szakszerű intézmények felállításával lehet megoldani, hanem a mai rendszer némi módosításával.

Erről kívánok itt részletesen megemlékezni.

Amint már fentebb jeleztem, közleményem tulajdonképeni tárgya: gondoskodás azokról a siketnémákról, akik valamely alsóbb osztály ismétlése után távolíttatnak el valamely intézet kötelelékből, tehát abban a korban esnek ki minden szakszerű nevelői hatás alól, amidőn még semmihez sem kezdhetnek.

Ezek a siketnémák sok esetben még gyengetehetségűeknek sem nevezhetők, csupán gyengébb felfogásúaknak. De mai oktatási rendszerünk mellett, amikor ki van szabva, hogy egy év alatt, — értve iskolai évet — mennyit kell elvégezni a beszédtanítás körzeteiből: a gyengébbek, kevésbé élénk felfogásúak bizony elmaradnak a többiektől, s a haladó csoport terhére válnak. Ezért aztán minden osztályvezető, lehetőség szerint, igyekszik tőlük megszabadulni. Ismétlésre utalják őket. De épen ebben van a helytelenség. Vizsgáljuk csak meg részletesen. Ha egy növen-

dék, teszem fel a III-ik osztály ismétlésére utaltatik, elhagyja azt az osztályfőnököt, aki eddig tehát három évig vezette s így volt alkalmá kiismerni lassúbb felfogási képességét, sőt azt is jól ismerte ez az osztályfőnök, mi ragadt meg a gyermeknél, s így ha előfordult valami olyan rész, amelyet ő nem ismert meg, nem fogott fel kellőleg, az ő kedvéért azt részletesebben ismételte meg. Meg volt tehát a lehetőség ahhoz, hogy az a gyengébb felfogású is tanulhatott valamit. Mi történik az osztályismétlés alkalmával? Új környezetbe, új tanár keze alá kerül a gyermek; tehát olyan ember keze alá, aki eddig nem ismerte őt, akinek most kell kitanulmányoznia a hozzá visszamaradt gyermek egyéni sajátosságait. Lassan, idők múltán jön rá az illető, hogy mikor tud élénkebben figyelni a gyermek s mennyi ideig lehet vele foglalkozni haszonnal? Már ez magában is késlelteti a haladást, holott azért lett visszahagyva e gyermek, hogy könnyebben haladhasson. Nemcsak nevelési szempontok szerint, de magát az oktatási anyagot illetőleg sincs az új osztályfőnök abban a helyzetben, amiben az előbbi volt, hogy t. i. alkalom adtán ennek a gyengébb felfogásúnak is nyújtson valamit, hozzáadjon valamit eddigi ismereteihez, mert nem is tudja mennyi ismeretkörrel maradt vissza. Azt pedig mi nagyon jól tudjuk, hogy, habár nagy általánosságban meg is van jelölve, hogy mi legyen a tanítandó anyag ebben, vagy abban az osztályban, mégis olyan ellentétes anyagkör van két ugyanazon fokú osztályban, hogy nem a gyengébb felfogásúaknak, hanem még a jótehetségűeknek is terhőkre esnék egy másik osztályvezető anyaga szerint haladni. Nem kell bővebben magyarázni, mily nagy különbség lehet két osztály anyaga között, habár mindakettő a *kertről* tanult is.

Az osztályismétlésre utalt növendék tehát nemcsak kiesett a már jól ismert vezető kéz hatása alól, de beleesett egy új szóanyagkörből alkotott ismeretkörbe. És mi lehet most az eredmény? Semmi más, minthogy a gyengébb felfogású gyermek itt sem állja meg helyét, hanem újból elbukik s ekkor eltávolítandó az intézetből. Hogy mi lesz vele, ezért már sem az intézetet, sem egyik, sem másik osztályvezetőt okolni nem lehet, nem szabad. Miért nem volt jobb felfogású, gyorsabb eszű!

De tegyük fel, hogy osztályismétlés esetén a visszahagyott gyermek megállja a helyét. Most mi az eredmény? A volt osztályfőnök, ha nem is mondja ki, de felébred benne ilyen vélemény: Szép eredmény lehet abban az osztályban, ahol X-Y is megfelelő, kielégítő tanuló. Az új osztályfőnökben pedig, ha nem

is mondja ki, de felébredhet ilyen vélemény: Na X-Y kollega is szépen végezhetné az ő kötelességét, ha egy ilyen tanulót elbuktatott stb.

Az osztályismétlésre utalás tehát vagy nem használt a gyengébb felfogású gyermeknek semmit, vagy bizalmatlanság szülőfészkévé vált az osztályvezetők között.

A mai rendszer mellett mindazonáltal elviselhető volt ez. Eltávolított a gyermek mint oktatásra alkalmatlan. Néhány év múlva azután lehet hogy találkozunk vele újból a tanonc iskolában. Itt, természetesen kényszerből, újra felvettük a fonalat, mert itt bizony nem lehet eltávolítani, amért nem tudja az anyagot legföllebb addig lehet vele osztályt ismételtetni, amíg felszabadul. Akárhány eset van, hogy az ilyen eltávolított siketnéma gyermekből különb iparos lesz, mint a beszédtanításra igen alkalmas siketnémából.

A tankötelezettség kimondásával egy kissé változni fog a helyzet, mert el sem lehet képzelni, hogy olyan törvényt hozzanak, amely csak az olyan siketnémákra vonatkozzék, akik a beszédtanításra alkalmasak. Ha kitéssékeltetnek is a gyengébb felfogásúak az intézetekből, azok azért csak tanköteles korúak maradnak. S ha iskoláztatás nélkül találják a közigazgatási bíróságok, zaklatni fogják a szülőket s megszületik a törvény és az iskolai szabályzat között az összeütközés. Nem vehető vissza az intézetbe, mert már kétszer elbukott, hangzik egyfelől. Intézetbe kell járni, mert ezen és ezen törvény ennyi és ennyi paragrafusa szerint tanköteles korú, hangzik másfelől. Egy újabb, nem tudom hányadik fokú intézetre lenne hát szükség, ahová az ilyen *beszédtanítási-oktatás szerint* gyengébb felfogású gyermekeket utaljuk. De félő, ha ilyen intézményünk csakugyan lenne, nem maradnának-e üresen a beszédtanítást forszírozó intézeteink. A gyengébb felfogású képességet még az épérzékűeknél is ki lehet mondani a gyermekek legnagyobb százalékára; mennyivel inkább lehet ezt tenni a siketnémáknál éppen a beszédtanítást illetőleg.

Azt hiszem, az előadottak után minden bővebb fejtegetés nélkül kimondhatjuk, hogy bizonyos módozatot kell kitalálni, hogy a mai általános iskolai rendszer a leendő tankötelezettségi törvénnyel viszonyba hozassék.

A magam részéről eddig is helytelenítettem az osztályismétlésre utalást az eddig elmaradt okokon kívül azért is, mert a felsőbb osztályok elnéptelenedésének egyik legnagyobb előmozdítója volt ez a rendszer. Véleményem szerint nálunk csak az az

osztályfőnök lehet felelős a növendék előhaladását illetőleg, aki az első osztályból magával vitte a gyengébb gyermekeket. Már csupán kollegiális szempontból sem volna megengedhető, hogy egy későbbben gyenge felfogásúnak bizonyult gyermeket az illető, aki az első osztályból kiemelte, később másnak a nyakába varrja. Tessék csak elképzelni mennyi kellemetlenséget lehet okozni egy következő osztály számára, ha abba az ott levő 2—3 gyenge felfogású mellé még kettőt-hármat hátrahagynak!

Egyébként is, még ha gyengébb felfogású is valamely gyermek, nem szabad szabály és törvény szerint úgy elbánni vele, mint valami hasznavehetetlen bútorral.

Eddigi egyéni véleményemet, a tankötelezettség kimondásával szabályba foglaltatni kívánnám, mert legjobb tudásom szerint, a tankötelezettséget nem lehet anélkül végrehajtani, hogy vagy az osztályisméltésre utalást be ne szüntessük, vagy a gyengébb felfogású siketnémák számára külön intézetről ne gondoskodjunk. Csekélységem szerint sokkal célravezetőbb lenne az osztályisméltésre utalást beszüntetni, mint egy újabb siketnéma intézményt létesíteni.

Ezzel nem azt akarom kimondani, hogy minden siketnéma gyermeket, akinél a hangok kifejleszthetők voltak, meg lehet tanítani a hangos beszédre. Nem. Igen jól tudom, hogy vannak siketnémák, akikkel a beszédtanítást illetőleg bizonyos fokig rendkívüli munkával még lehet haladni, de ezentúl nem. Ezt azonban csakis több év alatt lehet kiismerni. Mig a mai rendszer mellett akárhány esetben megtörtént, hogy az I-ső osztályban átment a növendék s már a II-ikban elbukott.

És ez egyedül annak tulajdonítható be, hogy évről-évre sőt félévről-félévre klasszifikáljuk növendékeinket. Ez a középiskolai rendszer majmolása nálunk tulajdonképen nem is megfelelő, nem indokolt. Nem megfelelő azért, mert félévről-félévre lehetlenség megállapítani az igazi haladást, vagy hanyatlást. Csupán a leckék mikéntjéből lehetne ezt megítélni, már pedig az olyan *tantárgynál*, aminő az ajakleolvasás, ezt nem tehetjük, legalább nyugodt lélekkel nem. Nem indokolt nálunk az évről-évre, félről-félévre történő osztályozás, mert hiszen tőlünk nem mennek át a növendékek más intézetbe, felsőbb vagy szakintézetbe. Legalább olyanformán nem, hogy évről-évre szükséges volna a klaszifikációk szivárvány színeit felmutatnunk.

Az osztályozási rendszerrel sok esetben mi magunk is megjárjuk. Az osztályozási tabella bizonyítja, hogy osztályunk általá-

nos *jeles* eredményt mutat fel. Jön az iskolalátogató kiküldött és *alig kielégítőnek* minősíti azt. Minek kellene ebből következni, ha mi magunk is csak olyan piszkusz-maszkulusznak nem tekintenők az egész klasszifikáló eljárásunkat: *fegyelminek*. Minden önérzetes osztályfőnöknek ily esetben fegyelmet kellene kérnie maga ellen, mert osztályzatainak lekicsinylése nem egyéb, mint kimutatása annak, hogy igazságtalan mértéket használt vagy az illető osztályfőnök, vagy az iskolalátogató kiküldött. Gondolunk-e erre? Ah dehogy. Hiszen csak játék az egész. Arra való, hogy a gyermekeket ijesztgessük vele, avagy hogy idegeiket pusztítsuk. Igen bizony! Az utóbbira igen jó. Az érzékenyeknél számtalan gyermek áldozatául esett már ennek a tanárosdi játéknak. Nálunk a siketnémáknál is előfordul ilyen. Meg kell vallanom, hogy e közleményt most irtam meg és nem akkor, amidőn már tankötelezettségi törvényünk lesz, annak kiváltó momentuma volt egy, e közleményt megelőző eset, mely eklatánsul bizonyítja, hogy az osztályozási rendszer mennyire káros hatással van növendékeink idegrendszerére. Intézetünknek egy volt növendéke üldözési mániába esett, s minduntalan azt bizonyítgatja, hogy azért nem boldogul az életben s azért nem lehet katona, mert végbizonyítványában 3-as érdemjegye van.

Látjuk tehát, hogy az osztályozási rendszer nemcsak az érzékenyek idegrendszerét, hanem siketnéma növendékeinkét is károsan befolyásolja. Mivel nálunk az érdemjelekkel tömött bizonyítványnak, de főként az évről-évre, félévről-félévre történő klasszifikálásnak semmi más értelme nincs, minthogy osztályismétlésre utalhassuk a gyengébb felfogásúakat, az osztályismétlés pedig nem hozza meg a várt eredményt, sőt több irányban kárt okoz a gyermekeknek, kényes helyzetet teremt az osztályfőnökök számára és befolyásolja az intézetek fejlődését: ennél fogva minden nagyobb lelkifurdalás nélkül javaslatba hozhatjuk felsőbb hatóságunknak, hogy törölje el az *osztályozási rendszert*, jobban mondva az *osztályrendszert*.

Nem végeznék teljes munkát, ha a megszüntetendő rendszer helyett behozandóról egyáltalában meg sem emlékezném.

Ugy a leendő tankötelezettségi rendszeren alapuló oktatáshoz, mint a modern irányú, mindenkor a gyermek testi és lelki jelenségeinek kellő figyelembevételével haladó oktatási módhoz illőbb lenne a *csoportrendszer* behozatala.

Itt utalnom kell arra, hogy szerény véleményem szerint a siketnémák beszédtanítását illetőleg a legmegfelelőbb rendszer

lenne a családi jellegű nevelés és oktatás. Azonban, a meglévő állapotokkal számolva, anélkül, hogy itt utalt elvi álláspontomat feladnám, az intézetszerű berendezkedés mellett a csoportrendszer felállítását ajánlom.

Beszédtanítási rendszerünkben eddig is, habár csak elméletben, három fokot különböztetünk meg. A hangképzés fokát, a beszédre oktatás fokozatát és a felsőfokot, ahol már a beszédet, mint eszközt használjuk fel ismeretnyújtás céljából.

Ezeket a fokozatokat kellene jobban kidomborítani annyira, hogy az osztályrendszer mellett elméletileg alakult eme csoportok uralják a helyzetet külsőleg is.

Lenne tehát a *hangfejlesztés* foka, amely eddig az első osztály feladata volt. A csoportrendszer mellett is megmaradna, mint eddig volt egy évfolyamúnak, illetve a fejletlenebbek részére két-évre terjedőnek. Ezt lehetne nevezni az *előkészítő* csoportnak. A tankötelezettség kimondásakor ide a 6—8 év közötti siketnémák vétetnének föl. Ebből a csoportból a megfelelő növendék bizonyítvánnyal lépne át a következő csoportba! Ez a bizonyítvány azonban nem klasszifikációkból állana, hanem csupán ennyiből: *átmehet a felsőbb osztályba.*

Azok a gyermekek, akik két év után, avagy nagyfokú mulasztás esetén három év után sem mutatnak annyi előhaladást, hogy a felsőbb csoportba átmehetnek, azok, mint gyengetehetségűek a nekik megfelelő osztályba vagy intézetbe utasíthatnának, ahol írással jellel, szóval ahogyan lehetne oktattatnának, s a kézügyességi oktatás útján, amennyire lehetne a tankötelezettségi kor ideje alatt kiképezhetnének.

Azok, akik az előkészítő fokon megállapították helyüket, átmennek abba a csoportba, ahol a tanítás főcélja a beszéd elsajátítása. Ebben a csoportban négy évig maradnának a növendékek. Ezt lehetne nevezni az *alsó-foknak* vagy *kezdő csoportnak*. A négy év alatt semmi nemű klasszifikálás útján nem osztályoztatnának ezek a növendékek. Az évről-évre előírt anyag elvégzését az intézet igazgatóján kívül a miniszteri kiküldött is konstatalhatná, de az ide bekerült növendék négy éven át itt maradna. A négy év lefolyása után úgy a csoport főnök, mint az intézet igazgatója s a miniszteri kiküldött által kellően megvizsgálatnák minden gyermek, vajjon elsajátította-e a beszédet annyira, hogy ennek alapján a felső fokon reálismereteket szerezhet. Ha igen, oly értelmű bizonyítvánnyal, aminőt az előkészítő fok után kapott, átmenne a felsőfokba. Ha kellő megvizsgálás után a vizsgáló

bizottság azt találná, hogy annyi beszédkészsége nincs a gyerekeknek, hogy annak segélyével realismereteket szerezzon, akkor ha az illető még tanköteles korú, beutaltatnék a gyenge-tehetségűek iskolájába, ahol még a hátra levő idő alatt az ott levő módszer segélyével tovább képeztetnék. Ha már nem tanköteleskorú: ipari vagy más pályára történő kiképzetéséről kell gondoskodni.

Igy teljesen kiküszöböltetnék az osztályozás, ki az osztályismétlésre utalás.

A felsőfok ismét négy évfolyamú lenne. Itt a szakrendszer behozatalát ajánlanám úgy a növendékek, mint a tanárok szempontjából. A növendékek hozzászoknának a több ember szájáról való egyenlő leolvasási képességhez, amire az életben rendkívül nagy szükségük lesz. A szakrendszerű tanítás mellett minden egyes előadó jobban tanulmányozhatná tantárgyát, többet és részletesebbet tudna nyújtani, mert nem szabad feledni, hogy ez esetben kellőleg kiválogatott növendékanyag állana rendelkezésre a felső csoportban. Azonkívül a szakrendszer behozatala mellett szól az is, hogy ez esetben tantárgyak szerint lehetne olyan csoportokat is alkotni, hogy minden gyermek fokozatos előhaladásban részesülne. Például, aki nem tudott egy évfolyam alatt a számtanból, vagy a földrajzból annyira haladni, hogy a következő évfolyam anyagát megbírná, az a második évben is azt tanulná. A felső csoportnak ily módon való elvégzése után végbizonyítványt kapna az illető, azt igazolva, hogy a beszédtanítás alapján ezt vagy azt a siketnéma intézetet ilyen vagy olyan eredménnyel végezte. Itt már lehetne érdemjegy-fokozatot megállapítani, de csakis egy általánosat és nem tantárgyankénti osztályozással. Hiszen ez a bizonyítvány nem arra szolgál, hogy felsőbb tanintézetbe átléphessen az illető, hanem egyedül arra, hogy képzettségét, tudását igazolja vele.

*

Vázlatommal korántsem merítettem ki a részleteket. Számos és számos apró kérdés volna még, amit a rendszer kidolgozása esetén figyelembe kell és lehet venni. Erre kiterjeszkedni sem időszerűnek nem tartom, sem a helyet megfelelőnek nem látom.

Ezt szabályzatban lehetne kidolgozni, aminek az ideje még nem érkezett el.

A számtani oktatás.*)

Valami nagy veszedelemnek azt sem tartanám, ha a mesterséges számsorok képzésére fordított időben inkább számolási gyakorlatok megfejtésével foglalkoznának a gyermekek. A gyakorlati életben a mesterséges számsorok nem fordulnak elő. Bár a műveletek a mesterséges számsorokon épülnek fel, de az azonosok annyira ritkák, hogy ezekért kár volna a sokkal fontosabb teendőket háttérbe szorítani. De változatosság, az oktatás élénkítése kedvéért nem árt, ha egy bizonyos számkörben számsorokat építünk fel, de az sohase váljék unalmas és száraz foglalkozássá. Úgy értem, hogy nem azt kívánom én a gyermektől, hogy számláljon 5-ével 100-ig, azután kezdje 3-on és újra 5-ével számláljon 100-ig, hanem p. o. 23-hoz számlálja 5-ször a 6-ot; vagy 49-től számláljon visszafelé 4-szer 5-tel.

Sokan a mesterséges számsorok felépítésénél is használják az orosz számológép golyóit. Ezt már valóban időfecsérlésnek kell tekintenem. Fentebb kimutatni igyekeztem, hogy a mennyiségek ismerete az 5-ön túl nem terjed. Hogy volna segítségére a nagyobb mennyiségű golyó bárkinek is, mikor azt felismerni képtelen s hogy támogatná ez az emlékezőtehetséget? Sokkal szerencsésebb eljárás volna még a számsorok grafikai képe, tehát a számjegyekkel való segítség. Aki tehát valóban képző erőt tulajdonít a mesterséges számsorok tudásának, az szerintem helyesebben jár el, ha felírja a számsort s betanítatja. Saját maga sem tudja máskép.

Abban a kisebb körben, amely az egyes osztályok számára előíratott, mindig van alkalom a mesterséges számsor gyakorlására s ismétlem, hogy az olyan gyakorlást, mely nem válik zakatóló gépiességgé, hanem az emlékezőtehetség frissességét erősíti, alkalmas változatosságnak tartom.

Az eddig elmondottak nehogy azt a látszatot keltsék, mintha olyan sorrendet kívánnék betartani, mint a minő sorrendben ezeket az általam úgynevezett előismereteket tárgyalom. Szépen megfér egymás mellett a mennyiségek ismertetése s a számsor, de csatlakozik hozzá a műveletek gyakorlása is egy időben.

A műveletek közül első sorban azokat tartom gyakorlan-

*) A mult számban közölt cikkben két helyen nyomdahiba csúszott be, amely az értelmet zavarja. A 119. lap 10. sorában, valamint ugyanazon lap alulról a 8. sorában számolás szedetett ki számlálás helyett. A számolás szó helyett tehát mindenütt számlálás értendő.

dóknak, melyek a természetes számsorra támaszkodnak, tehát az összeadást és kivonást. Az előbbi semmi egyéb, mint a természetes számsorban való felfelé számlálás az adott egységig, az utóbbi pedig a természetes számsorban való visszafelé számlálás az adott egységig.

A műveletek tanításánál két főszempontot kell szem előtt tartanunk. Az első a műveletek szemléltetése, a második a műveletek begyakorlása. Ez a kettő egymással szorosan összefügg ugyan, de azért mégis különálló tevékenységet kíván.

A szemléltetés valódi tárgyon, hozzászámlálás útján történik, a begyakorlásnál az emlékezőtehetséget vesszük igénybe. Hogyan történjék a szemléltetés? Kezdjük először is az összeadáson. Egyik kezembe veszek 1 fillért s megneveztetem, azután a másik kezembe is veszek 1 fillért s szintén megneveztetem. Ezután a növendékek szeme láttára, mondjuk a jobb kezemből, áteszem a benne levő 1 fillért a bal kezembe s az együtt levő 2 fillért megszámláltatom. Ugyanígy teszek a golyóval, írónnal, tollszárral stb. Azután ismét 1 fillért veszek a kezembe s kérdem, mennyit tegyek *hozzá*, hogy 2 legyen? Ugyanígy járok el az asztalra tett tárgyakkal is. Hogy a gyermek az összeadást ne a kezemmel hozza kapcsolatba, teszek egy tárgyat az asztal egyik sarkába s ahhoz csusztatom az egyet, vagy egy gyermeket állítok a tábla elé s ahhoz küldök még egy gyermeket, hogy ketten legyenek.

Tanulja meg a gyermek, hogy az összeadás nem egy helyhez, nem egy tárgyhoz, nem egynemű tárgyakkal kapcsolatos művelet, hanem a tárgyak minőségétől, a helytől teljesen független. Már ebből a szempontból sem tartom jónak az orosz számológépet, mert mindig ugyanazon tárgyhoz, mindig ugyanazon helyhez rögzíti a művelethez szükséges ténykedést.

Ugyanez az eljárás a 3-as számkörben, de már változatosabb lehet, mert állhat a $2 + 1$, az $1 + 2$ s az $1 + 1 + 1$ összerakásából. Így folytatódik a művelet szemléltetése a 4, 5, 6 stb. mennyiségekkel is. Az adott mennyiséget nem számláltatom meg külön, hanem a hozzáadandót az adott egységhez hozzászámláltatom. Ezt azért teszem, hogy a gyermeket még inkább megerősítek abban a tudatban, hogy az összeadás műveleténél csak a második szám hozzászámlálása szükséges.

Tudom, hogy vannak többen a kartársaim közül, akik a két adott mennyiséget összeteszik s úgy számláltatják meg az egészet. Én ezt az eljárást nem követem, mert abban a véleményben vagyok, hogy a hozzáadást nem fejezi ki hüen. Már pedig, ha

valahol, úgy a számolásnál kell a legtisztább hűsége törekedni. Itt jegyzem mindjárt meg, hogy vannak bizonyos elfogadott kifejezések, amelyek a gyermek concreten gondolkodó lelkében zavart támasztanak. Így p. o. szokott kifejezés az, hogy mutass 4 ujjat, *tégy* hozzá vagy *végy* el belőle 2-öt. Hogyan tegyen hozzá vagy vegyen el a gyermek 2 ujját? Vajjon lehetséges-e ez? Becsukhatja két ujját vagy kinyújthatja, de hozzá nem teheti, el nem veheti. Épp úgy az orosz számológépen, ha számoltatok, sohasem mondanám, hogy itt van 4 golyó *tégy* hozzá még 1-et, mert tényleg nem *teszi* hozzá, hanem hozzá *tolja*.

Nézetem szerint a kifejezésnek szabatosnak, a ténykedést hűen kifejezőnek kell lennie, azért az ilyen, a valóságot nem fedő kifejezéseket kerülni kell.

A nagyobb mennyiségek összeadásának szemléltetését szintén hozzáadással kell végeztetni. A 6-hoz hozzászámláltatom a 4-et s így kívánom meg az eredmény kimondását. Már a szemléltetés alkalmával is egyúttal gyakorlást végzek, tehát az emlékezőtehetséget is foglalkoztatom, amidőn egy adott mennyiséghez, p. o. 4-hez nem én mutatom fel a 7-ig megkívántatót, hanem a gyermekkel találatom ki.

Az összeadás műveletének szemléltetését valódi tárgyakon végzem és pedig a gyermek szeme előtt láthatólag. Adjunk-e mindjárt grafikai képet is? Szerintem még nem. A látható tárgyak szemléltetését követi a képzelt, de ismert tárgyakon való számolás. Úgy értem, hogy a kezembe veszek 2 fillért, megmutatom, hogy annyi van benne s becsukom a kezem. A másik kezembe veszem a kívánt hozzáadandó mennyiséget, ezt is megmutatom s szintén becsukom a kezem. A két mennyiség összetevését a gyermekek előtt, de hozzászámlálás nélkül végzem el s úgy kívánom meg, hogy kitalálják az összeget, számlálás nélkül.

Ez az eljárás azután a következő változatokat tüntetheti fel, mondjuk az 5-tel

Egyik kezemben 2 fillér, a másikban 3, a 2-höz hozzászámlálom láthatólag a 3-at és megfordítva.

Csukva tartott kezemet mutatva kijelentem, hogy 3 fillér van benne s láthatólag teszem hozzá a 2-öt.

Két markomra mutatva kijelentem, hogy az egyikben 4, a másikban 1 fillér van. Összeteszem e két mennyiséget s megkívánom az összeg megmondását.

Két markomat mutatva kijelentem, hogy a kettőben összesen 5 fillér van. Ebből a jobb markomban van 3, mennyi van a másikban?

Ha a gyermek tévedt volna, megmutatom a mennyiséget, hogy tévedését önmaga lássa be. Alkalom nyílik e módon olyan játékszerű foglalkozásra, mely a gyermekeket állandó érdeklődésben tartja s mégis intenzív tanulás. Elébe tartom két markomat s kijelentve, hogy a kettőben összesen 5 fillér van (vagy 5 db pénz) vele találtatom ki, hogy melyik markomban mennyi van. Akár eltalálta akár nem, megmutatom. Azután eldugva tartván kezemet, kijelentem, hogy az egyikben 3, a másikban 2 van, találja ki, melyikben van 2 s melyikben 3.

Természetes, hogy nem az egész órát foglalom le, hanem csak annak kis részét. Így változik át a valódi szemlélet lassanként elvont szemléletté, hogy azután tisztán az emlékezet munkájává válják.

Most következik az elvont begyakorlás, amelynél a számjegyekre támaszkodom.

Első sorban elvégzem láthatólag a műveletet s annak a képzetét felírom számjeggyel a táblára s megadom a kifejezést. A számjegy nevét tudja a gyermek, a + jegy és = jegye gyakorlandó csak be, amelynél az előbbit *meg*-gel, az utóbbit *az*-zal jelölöm meg. Szokták az = jelét *az annyi mint*-nek is nevezni. Ez a kifejezés is megfelelő, de én inkább a rövidebbet használom.

A szemléltetés és pedig úgy a valódi végzett összeadás, valamint annak grafikai képe is befejeződik ezzel, hogy a még nem gyakorolt mennyiségekkel, tehát nagyobb számkörben, mindig újra meg újra kezdődjék. Hátra van az elvont begyakorlás, az emlékezőtehetség munkája.

Fentebb említettem már, hogy a szemléltetést csak a 20-as számkörig űzöm, azontúl csak az emlékezőtehetségre támaszkodom. A 20-as számkörig tehát mindig a leírt gyakorlatokat végzem el, hova-tovább kevesbítvén a hozzáadásnál a számlálást.

Az elvont gyakorlásnál mindenek előtt meg kell jegyezmem, hogy a száraz 1-nek vagy 2-nek hozzáadását a nagyobbodó mennyiséghez nem tartom helyesnek. Azt értem alatta, hogy nem úgy gyakorlom az összeadást, hogy 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9-hez adok hozzá mindig 2-öt vagy 3-at, tehát nem így, hogy

$$1 + 2 \text{ vagy } 1 + 3$$

$$2 + 2 \text{ „ } 2 + 3$$

$$3 + 2 \text{ „ } 3 + 3$$

$$4 + 2 \text{ „ } 4 + 3$$

$$5 + 2 \text{ „ } 5 + 3$$

$$6 + 2 \text{ vagy } 6 + 3$$

$$7 + 2 \quad " \quad 7 + 3$$

$$8 + 2 \quad " \quad 8 + 3$$

$$9 + 2 \quad " \quad 9 + 3$$

$$10 + 2 \quad " \quad 10 + 3$$

mert ezt léleknélküli gépies munkának tekintem.

Miután az összeadás szemléltetésénél utaltam arra, hogy az eredmény nem változik, akár a bal kezemben tartott mennyiséget teszem a jobb kezembe, akár megfordítva, a gyermek már hozzá szokik ahhoz, hogy $2 + 3$, vagy $3 + 2$ ugyanazt az eredményt adta, tehát ennek a két mennyiségnek a képlete azonos, vagy mondjuk ugyanaz, ennél fogva begyakorlásnál ezt a két képletet egynek veszem.

A huszas számkörig tehát a következő 55 képlet fordul elő :

1 + 1	5 + 2	7 + 2	8 + 6	9 + 9
2 + 1	5 + 3	7 + 3	8 + 7	10 + 1
2 + 2	5 + 4	7 + 4	8 + 8	10 + 2
3 + 1	5 + 5	7 + 5	9 + 1	10 + 3
3 + 2	6 + 1	7 + 6	9 + 2	10 + 4
3 + 3	6 + 2	7 + 7	9 + 3	10 + 5
4 + 1	6 + 3	8 + 1	9 + 4	10 + 6
4 + 2	6 + 4	8 + 2	9 + 5	10 + 7
4 + 3	6 + 5	8 + 3	9 + 6	10 + 8
4 + 4	6 + 6	8 + 4	9 + 7	10 + 9
5 + 1	7 + 1	8 + 5	9 + 8	10 + 10

A 10-től 20-ig kínálkozó mennyiségek már nem képeznek ismeretlen képletet, mert az 1—10-ig eső körben előfordultak, csak arra kell figyelmeztetni a gyermeket, hogy a tíz szót hová kell függeszteni minden képlethez. Ez nem sok gyakorlásra szorul, hogy tudatossá váljék. Épp úgy nem külön képletek a nagyobb egységek sem. Tulajdonképen az összeadás mechanikus művelete csak az egyesek összeadásából áll, a többi, tehát a nagyobb egységeké inkább a következtetés segítségével fejthető meg.

Sokan bizonyos köröket vesznek fel s ehhez ragaszkodnak s ide rögzítik mintegy munkájukat. Így nálunk az a divat, hogy mindent a tízeshez, általában a 10-esekhez rögzítenek. Magasabb számkörben a százashoz. Valjon van-e ennek valami haszna? Megkönnyíti-e a számolási művelet elvégzését? Nincsenek erre vonatkozólag biztos adataim a gyermekeket illetőleg, de felnőtt-

tekkel többször tettem kísérletet s az eredmény az volt, hogy némelyek 10-eseket — illetve 100-asokat — adnak össze azután egyeseket s így hozzák ki az eredményt, mások az egyeseket s azután a tízeseket adják össze. Azt hiszem ennek az az oka, hogy az egyiket inkább az úgynevezett fejszámoláshoz szoktatták, a másik pedig inkább írásbeli feladatokat végzett. Valjon melyiknek van előnye, a másik felett? Azt hiszem egyiknek sincs. Kisebb számoknál, tehát 10-eseknél emlékezetből is végezi az ember a feladatot, de már a százások, talán helyesebben úgy mondhatnám 3 jegyből álló számoknál okos ember írót, vagy krétát vesz a kezébe, mert az emlékezőtehetség tévedhet, de a szem előtt levő valóság ritkán. Tessék csak mindenkinek önmagát megfigyelni. Ha két vagy 3 mennyiségnél többet kell összeadnia nem-e leírja a mennyiségeket? Ha p. o. $3\cdot 25$ K, $4\cdot 43$ K meg 68 fillért kell összeadnia: bizony papírost és írót vesz elő s nem bizza magát tisztán az emlékezetére. Már pedig ilyen eljárásnál bizony senki sem veszi figyelembe a 10-eseket vagy százásokat, hanem egyszerűen úgy ad össze, mintha egyesekkel számolna.

Micsoda következtetést vonhatunk le ebből? Hogy az emlékezetből végzett műveleteknek csak kisebb körben van gyakorlati értéke, mihelyt nagyobb számokról van szó, azonnal a számjegyekhez fordulunk s ekkor természetesen már nem százásokat számlálunk tízesekkel, hanem — figyelmen kívül hagyván a számjegy helyi értékét. — mindig egyeseket.

Még egy másik körülményt is taglalnom kell, amely szerintem ok nélkül fásasztja a gyermeket. Ez a 10-esek átlépésénél a hozzáadandó mennyiség szétbontása. Ezt a — szerintem nem helyes — szokást szintén az orosz számológépnek köszönhetjük, melynek 10-enként csoportosított golyói önkéntelenül is a 10-ig való kiegészítés gondolatát keltették fel. Átment a köztudatba, ma széltében használják nemcsak az orosz számológépet, hanem ezt az eljárást is. Ha 9-hez adnak 3-at, akkor sokan nem elégesznek meg az egyszerű eredmény megmondásával, hanem azt úgy kívánják, hogy $9 + 1 = 10$, $10 + 2 = 12$ tehát $9 + 3 = 12$. Valjon melyik a könnyebb? Már fentebb többször említettem, hogy az 5-ön felül nincs mennyiségekkel való összeadás, csak számlálás.

Az összeadás mechanikai művelete az emlékezetben alapszik. Az emlékezetet támogatja a szó és számjegy. Valjon nem könnyebb-e 3 jegyet ($9 + 3 = 12$) vagy három szót emlékezetben megtartani, mint 9-et? Mert a szétbontásnál kilenc szó, illetve jegy,

tehát 3 képlet van, míg az egyszerű összeadásnál csak 3 jegy, illetve egy képlet.

Még egy megjegyzést ennél a szokásnál. Tegyen kísérletet saját magával bárki, valjon $9+3$ ugy ad-e össze, mint a gyermektől kívánja? Ugy-e nem, végeredményben mindenki arra törekszik, hogy az összeadás szétbontás nélkül történjék s mégis szétbontat s így nehezebb munkát követel meg a gyermektől.

Miképen történjék meg az összeadás begyakorlása? Különös gondot fordítok a 20-as számkör 55 képletének a tudására, mert ez az a támpont, melyre az egyén mindenkor építhet.

(Folytatása következik.)

Gyógypedagógiai középiskolai tanárképző.

Irta: Dr. Vértes O. József.

A gyógypedagógia hazánkban az 1909—10. tanévben az ideges gyermekek állami intézetével a középiskola területére lépett. Ennek az új térfoglalásnak szükségességét a fejlődő intézet folyton szaporodó növendéklétszámával, az immáron szűkké vált helyiségeivel s a nagyközönség fokozott érdeklődésével legjobban bizonyítja.

Új problémákat, eddig ismeretlen fogalmakat vet felszínre ennek az életet élő, életet adó iskolának gyakorlati munkája.

A sok közül csak egyre, de mindenesetre a legfontosabbra hívom fel a figyelmet s ez a *középiskolai tanároknak gyógypedagógiai képesítése*.

Az ideges gyermekek középiskolájában az első esztendő öt tanulója tizenegyre növekedett meg s ha 2—3 hónap múlva — az új tanév elején — a növendékszám — s ezt az előzetes jelentkezések alapján bizvást lehet remélni — hasonló mértékben szaporodik a gyógypedagógiailag képzett középiskolai tanárok kérdése önkéntelenül is fölvetődik.

Ki tanítson ebben az iskolában? Az intézet szervezeti szabályzata erre vonatkozólag nem intézkedik. A 13. §. csak a közép fokú intézet tanügyi vezetőjének képesítéséről szól:

„Amennyiben az intézet közép fokú is, az ezen fokú képzést igénylő növendékek oktatását és nevelését középiskolai tanári, illetőleg polgári iskolai minősítéssel bíró tanár

irányítja. Az e minősítéssel rendelkezők közül az olyanok, kik a gyógypedagógia körébe vágó tudományos bűvár-latokkal és gyermektanulmányozással behatóan foglalkoztak, előnyben részesítendőek“.

A gyakorlatban ennek a paragrafusnak a szellemében járt el a ministerium a jelenleg alkalmazott óraadó tanár megbízásakor.

Mivel ideges gyermekek lelki élete rendszerint igen bonyolult s a középiskolában — midőn már az élethez közelebb jutunk — e komplikált individuumok avatott pedagógust kívánnak. A *Gyógypedagógiai Tanítóképző* az elemi fokú intézetek számára nevel tanerőket. A *gyógypedagógiai középiskolai tanárképzés terén ez az első szó, mely meghallgatást kér.*

A középiskolai tanárképzés hazánkban teljesen a gyakorlat alapján nyugszik. A budapesti egyetem mellett fennálló tanárképző intézet és a vele kapcsolatos gyakorló főgimnázium, a kolozsvári egyetem mellett fennálló tanárképzőintézet, a pannonhalmi főapát-ság középiskolai tanárképzője, a budapesti Eötvös-kollégium és ezekhez hasonló rendeltetéssel a kegyes tanítórendi tanárjelöltek számára a budapesti és kolozsvári Calasantinum, a premontreiek számára a Norbertinum, a ciszterciek számára pedig a Bernardinum Budapesten mind a középiskolai tanárképzést szolgálják.

Kívánatos volna, hogy e tanárképzőintézetek mintájára a *gyógypedagógiai középiskolai tanárképzőintézet* is szerveztessék.

A szak- vagy pedagógiai vizsgálatot tett tanárjelöltek egy fél vagy egy esztendeig tartó gyógypedagógiai tanárképzőintézeti előadásokon részt vennének.

A gyógypedagógiai tanárképzőintézet arról gondoskodnék, hogy a gyógypedagógiai középiskolai tanári pályára készülő főiskolai hallgatók a hivatásuk szempontjából megkívánt szakszerű képzettséget és gyakorlati készültséget az előírt tanterv alapján megszerezhessék. A jelöltek tudományos szakképzésére a *Gyógypedagógiai Tanárképző* előadásai, a gyakorlati képzésre az *Ideges gyermekek állami középiskolája* szolgálna.

A tanárképzőbe való felvételért folyamodhatnak szakvizsgázott középiskolai tanárjelöltek. Erre az esztendőre ösztöndíjjal kellene őket ellátni, ép úgy, mint a budapesti középiskolákhoz beosztott tanárjelölteket, kik 1000 koronát kapnak egy tanévre. A tanárképző tantervében helyet foglalhatnak a következő kollégiumok: 1. A központi idegrendszer és az érzékszervek bonc- és élettana. 2. A gyermekkori idegesség. 3. Ideges gyermekek nevelés- és oktatástana különös tekintettel a középiskolai tanulókra.

4. A gyógypedagógia történetéből az idegességre és gyenge-tehetségűségekre vonatkozó részek.

E kollégiumok közül az első azonos a Gyógypedagógiai Tanítóképzőével s így a hallgatók ennek előadására járhatnak. A másik három kollégiumot csupán a *Gyógypedagógiai Középiskolai Tanárképzőintézet* adná elő.

E négy kollégiumon kívül minden héten ú. n. *theoreticumot* is tartana egy vezető tanár. Ezen beszélnék meg többek közt a próbaelőadásokat is.

Az előadások hallgatásán kívül a gyakorlati tanítás is fontos szerepet játszik. A Tanárképzőnek eleget kell tennie az 1883. évi XXX. t.-c. 60. §. 3. pontjának, mely szerint középiskolai tanár csak az lehet, aki igazolja:

„hogy a felsőbb iskolai tanfolyam elvégzése után még legkevesebb egy évet vagy gyakorlatilag középiskolai tanítással töltött, vagy akár hazai, akár külföldi egyetemen tanulmányai folytatására fordított, azonban minden esetre tartozik kimutatni, hogy az egész öt év alatt legalább egy évig nevelői vagy tanítói gyakorlata is volt“.

A törvény e rendelkezését még pontosabban körülírja a középiskolai tanárvizsgálat tárgyában kiadott 1888. évi 50.098. sz. szabályzat 11. §-ának 8. pontja, mely azt mondja, hogy:

„a magángyakorlat csak azon esetben vehető figyelembe, ha az illető magántanulót valamely nyilvános iskolában való vizsgálatétel céljából önállóan és jó sikerrel tanította“.

Mivel az idegesek középiskolájában a szakrendszerrel teljesen nem tudunk szakítani, a gyógypedagógiai tanárjelöltek nem felelhetnek meg e tekintetben a szabályzat rendelkezésének, vagyis mivel még épen csak gyakorlaton vannak s csak egyes tárgyakat tanítanak vezető tanárok felügyelete alatt — *önállóan* nem taníthatnak.

A gyakorló tanárookra azt az elvi jelentőségű rendeletet kellene életbeléptetni, hogy az ideges gyermekek állami középiskolájában eltöltött gyakorlati év ép oly elbírálás alá esik, mint az egyéb középiskolákban eltöltött próbaév. Ezzel megoldottuk a gyakorló tanároknak a pedagógiai vizsgálatra való menetelének a kérdését. A pedagógiai vizsgálat sikeres elvégzése után június második felében bocsájtatnának a gyógypedagógiai tanárvizsgáló bizottság elé. (Az országos tanárvizsgáló bizottság rendszerint április és május havában tartja vizsgálatait).

A gyógypedagógiai tanárképzőbe való felvétel korlátolt számban történnék s rendszerint csak olyan szaktantárgyú tanárjelöltek vétetnének fel, kikre az idegesek középiskolájában szükség volna.

A polgári iskolai tanítók gyógypedagógiai kiképzése egyelőre nem aktuális, mivel 1. az alkalmazandó középiskolai tanárok képesítettek a polgári iskolai tárgyak tanítására is (viszont a polgári iskolai tanítók nem oktathatnak középiskolában); 2. a polgári iskolai tanítók ma kedvezőbb fizetési viszonyok között vannak, mint a gyógypedagógusok s így ezért sem remélhetjük, hogy polgári iskolai tanítók egyelőre erre a pályára lépnének.

S ezzel kapcsolatosan szóvá kell tennünk a gyógypedagógiai középiskolai tanárok kinevezését és bosszantóan untató fizetését is.

Nem lesz-e illuzóriussá egész tervünk, ha nagyobb fáradtságot igénylő tanulmányaikat, nehezebb hivatásban eltöltendő munkájukat csak épen úgy fogja honorálni az állam, mint a normál középiskolákban tanító tanárokat.

Csak ötletként vetem ide ezt a megoldási módot, melyre különben néminemű precedensünk is van.

Kinevezésük ép úgy történnék, mint a Gyógypedagógiai Tanítóképző hallgatóié, nevezetesen egy esztendő után. Fizetésük is nagyobb lenne, mint a rendes középiskolai tanároké, mivel munkájuk is jóval nagyobb. Mint az állami kiegészítőiskolai tanítók — kik négy hetes tanfolyamot végeztek s 300 korona pótlékot kapnak — ép úgy a gyógypedagógiai tanodán is kaphatnának fáradságosabb munkájukért megfelelő pótlékot.

Ezekre már ma kell gondolnunk, mert az első gyógypedagógiai középiskola hamar megtalálta az étellel való szoros kapcsolatát. S ezt a kapcsolatot a pedagógusok szakképzettsége csak növelni fogja.

HAZAI HIREK.

Szaktanácsi gyűlések. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa 1911. évi április hó 26-ikán tartott gyűlésének tárgysorozata: 1. A siketn. temesvári intézete ig.-nak a tanév korábbi bezárására vonatkozó felterjesztése.

2. A pozsonyi sn. intézete igazgatóságának jelentése helyettesítéséről.

3. Az érzéki és az értelmi fogyatékosok tankötelezettsége.

A május 3-iki gyűlés tárgysorozata: 1. A képző tanári testületnek jegyzőkönyve.

2. A gyógypedagógiai intézetek tanévvégi vizsgálatai.

3. A kézügyességi oktatás reformálása.

4. Az esztergomi egyházmegyei hatóságnak egy hitoktatói állás szervezése iránti felterjesztése.

5. A borosjenői intézet ig.-nak a jövedéki bírságalapból létesítendő alapítvány iránti felterjesztése.

6. Brassó vm. kir. tanfelügyelőségének kiegészítő iskola létesítése iránti felterjesztése.

7. A gyengetehetségűek oktatására képző szünidei tanfolyam.

8. Az áll. gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó gyengeelméjű gyermekek elhelyezése.

9. Lett József történelmi tankönyve.

10. Viszanik János siketnéma kérvénye valamelyik sn. intézetnél való alkalmaztatása iránt.

11. A vakok bpesti intézete ig.-nak a könyvkötői iparág meghonosítása iránti felterjesztése.

12. A siketn, debreceni intézete ig.-nak helyettesítési díjak kiutalványozása iránti felterjesztése.

13. A szegedi ifju vakok intézete felügyelő-bizottságának jegyzőkönyve.

A magyar gyermektanulmányi társaság és a gyermektanulmányi muzeum megnyitása. A magyar gyermektanulmányi társaság f. évi április hó 30-án tartotta Teleki Sándor gróf elnöklésével ötödik évi közgyűlését és ezzel kapcsolatban megnyitotta a gyermektanulmányi muzeumot a Társadalmi Muzeum helyiségében. Teleki Sándor gróf elnöki megnyitójában hangsúlyozta azt a haladást, amelyet a társaság létrejötté óta a nagy anyagi akadályok ellenére is tett és kérte úgy a szakkörök, mint a társadalom támogatását a gyermektanulmányozás nagy horderejű ügye érdekében. Jablonkay Géza dr. titkári jelentésében ismertette a társaság utolsó évének történetét. Úgy ezt, mint Perényi József dr. pénztári jelentését és az 1911. évi költségelőirányzatot a közgyűlés tudomásul vette s a tisztkarnak a felmentvényt megadta. A Gyermektanulmányi Muzeumot Teleki Sándor gróf nyitotta meg. Nagy László ügyvivő alelnök ismertette a muzeum keletkezését. A muzeum megnyitása alkalmával Zichy János gróf közoktatásügyi miniszter nevében Náray-Szabó Sándor dr. államtitkár üdvözölte meleg szavakkal a társaságot. A főváros tanácsát és Bárczy István dr. polgármestert Festetics Géza gróf tanügyi tanácsnok képviselte és a társaságot üdvözölvén, kilátásba helyezte a muzeum anyagi támogatását is. Petri Mór dr. pestmegyei és Mosdóssy Imre székesfővárosi tanfelügyelő, továbbá Fináczy Ernő dr. egyetemi tanár a Pedagógiai Társaság nevében, Molnár Viktor és Balogh Jenő dr. államtitkárok, Szalay Imre miniszteri tanácsos, a Nemzeti Muzeum igazgatója, valamint többen, az ország különböző részéből, levélben és sürgönyben üdvözölték a társaságot.

IRODALMI SZEMLE.

110 éves kiségitőiskola. — Könyvismertetés. — *M. Kirmsse*: Weise's Betrachtung über geistesschwache Kinder. Ein Beitrag zur Geschichte der Heilpädagogik in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Mit einem Anhang: Zur Geschichte der erziehlichen Behandlung Schwachsinniger. Verl Beyer, Langensalza, 1911. 8-adr. 98 oldal. Ára 1 M. 50 Pf.

Az abnormális gyermekek szakoktatásának és ezen oktatásügy történeti fejlődésének egyik alapos ismerője: *Max Kirmsse*, az idsteini intézet tanítója, a husvétii ünnepek alkalmával megint egy fontos és értékes művel ajándékozta meg a szakirodalmat.

Különös érdekességet kölcsönöz a munkának, hogy a kiségitőiskolák keletkezésének történetét egész más világításba helyezi, mint azt eddig ismertük.

Eddig abban a meggyőződésben voltunk, hogy *Stötzner* írta az első irodalmi művet a gyengetehetségűeknek külön iskolákban való oktatásáról és a speciális oktatási módookról 1864-ben; azt hittük továbbá, hogy Halle városában állították az első kiségitőosztályt 1859-ben: és most mindezt megcáfolja *Kirmsse* fent jelzett könyve, amelyből kitűnik, hogy Szászország Zeitz nevű városkájában már 1803-ban volt kiségitő-osztály gyengeelméjű tanulók számára és hogy már 1820-ban — tehát St. előtt 44 évvel — jelent meg nyomtatásban egy füzet, amely a gyengetehetségűek külön oktatásával foglalkozik.

Ámde térjünk magára a tárgyra. *Kirmsse* műve négy részre oszlik.

*

Az első részben *Traugott Weise*-nek, egy szászországi szerény iskolamesternek írja le élete folyását a szerző.

Weise 1793-ban született, 22 éves korában lépett a zeitzi népiskola dobogójára, a honnét 45 évig hirdette a világosság igéit, mikor aztán — a halotti bizonyítvány tanúsága szerint — „tanítványainak, kartársainak és barátainak nagy sokaságától kísérve” elindult utolsó útjára. Érdekes világot vet ez a rész a mult század első felében élt tanítómesterek terhes, önfeláldozó és küzdelmes munkásságára. Nem egyszer nyílt alkalma, hogy lemondhatott nagylelkűen szerény (havi 10 tallér és 5 ezüst garasra rugó) jövedelmének egy részéről, a megszorult eklézsia javára, mikor is aztán mint orgonista és kántor a „népmozgalomból” (születés, házasságkötés, halálozás) éldegélt családjával együtt.

Már mint tanítóképző-intézeti tanuló nagy érdeklődést és vonzalmat tanúsított *Weise* a gyenge tanulók iránt. Tanítóskodásának egész ideje alatt állandóan figyelemmel kísérte, később tanította is őket.

A zeitzi kiségitő-osztály alapítása 1803-ra nyulik vissza. A város archivumában őrzött adatok megörökítették, hogy Zeitzban az úgynevezett Armen- vagy Freischule-val (a szegények ingyenes iskolájával) kapcsolatosan „a hét minden napján, szombatot kivéve,

1—4-ig kézimunka-iskolát tartunk fenn, . . . ezenkívül azokat a gyermekeket, akik korukhoz mérten igen keveset tudnak, 1—2-ig olvasásban, írásban, számolásban külön tanítjuk; a nagyobbak pedig nyáron 1—2 órán át a kertészeti munkákban, különösen a faültetésben nyernek oktatást.“

A gyengetehetségük ezen külön osztályának a vezetését is *Weise*-re bízta; Ez a kisegítő-osztály fenállása óta sok és értékes tapasztalatot értelt meg, amelyek annak fentartása mellett szóltak és arra ösztönözték *Weisét*, hogy a szellemileg visszamaradt gyermekek külön osztályának jogosultságát theoretice is tisztázza. Mindjobban megerősödött az a meggyőződése, hogy a gyengeelméjűek elkülönített oktatása épen egy kiegészítő része az általános pedagógiának, mint a vakok és siketnémák szakképzése. S mivel a gyöngékkal hosszasan és behatóan foglalkozott, úgy vélte, hogy a pedagógiának szolgálatot tesz, ha ezen a téren szerzett tapasztalatait, e gyermekek javára, írásban is megörökíti.

Ezekben vázoltam röviden *Kirmsse* művének első részét.

*

A munka másik része *Weise* művét szóról-szóra közli.

E munka, mely 1820-ban jelent meg füzet alakban, rövid vázlata a gyengeelméjű gyermekekkel való bánásmódoknak. Címe magyarul: *) „*Elmélkedések a gyengeelméjű gyermekekről, tekintettel azok különböző voltára, ismertető jeleire és az eszközökre, amelyekkel rajtuk tanítás segítségével könnyen segíthetünk. Különös tekintettel Pestalozzi számtani módszerére*“. A füzetet *Weise* első sorban ugyan tanítók számára írta, de másodsorban a szülőknek szánta azt. Szól benne mindarról, ami abban a korban a gyengeelméjű gyermekek barátját, jóakaróját érdekelhette. A gyermekeket azonban csak életük 10-ik évéig veszi tekintetbe, azontúl úgy látzik a normális iskolát szánta nekik *Weise*.

Keresetlen, egyszerű nyelvezet, a kifejezések eredetisége és melegsége, mély szaktudás, melodikai ügyesség, úgyszintén a hosszú tanítói gyakorlat alatt szerzett tapasztalatok gazdagsága jellemzik a munkát. Bátran mondhatjuk, hogy azokat a nézeteket, amelyekben *Weise* kora gyermekének mutatkozik, leszámítva: a mű még korunk szakembereinek is imponálhat.

Forrásmunkái nem igen voltak; legfeljebb elődjeinek, a zeitzi kisegítő-osztályról szóló jelentéseit használhatta.

A mű beosztása minden tekintetben logikus. A bevezetés annak célját és mivoltát írja le; ezt követi a gyengeelméjű gyermekek felosztása; azután pedig a gyengeelméjűség okairól szól. A gyengeelméjűség ismertető jeleinek tárgyalása után, a velük való bánásmódokra tér át s ez képezi a mű gerincét.

*) Címe németül: Betrachtung über geistesschwache Kinder in Hinsicht der Verschiedenheit, Grundursachen, Kennzeichen und der Mittel ihnen auf leichte Art durch Unterricht beizukommen: Mit besonderer Rücksicht auf die Pestalozzi'sche Rechenmethode von Traugott Weise, Organist an der St. Nicolai-Kirche und zweiter Lehrer der Töchterschule in Zeitz. Zeitz, 1820.

A gyengeelméjűeket három főcsoportba osztja, de e beosztást nem tartja véglegesnek. A legalsó fokon állanak a teljesen idióták, akik semmiféle fogalmakra nem képesek s minden fázdozást meghiusítanak. A második fokon azok vannak, akik magasabb és alacsonyabb szellemi erőknek birtokában vannak, de ezek az erők 1. igen gyöngék, 2. elég erősek ugyan, de mintha valami vastag réteggel volnának bevonva. A harmadik fokon állanak 1. akiknél magasabb szellemi erők mellett rossz alacsony erőt találunk vagy 2. akiknél jó alacsony szellemi erők rossz magas szellemi erőkkel párosulnak. Magasabb szellemi képességeknek minősíti az öntudatot, az ítélőképességet, továbbá a képességet valamit létrehozni vagy újra megcsinálni. Alacsonyabb szellemi erőknek mondja az emlékezetet, a képzelő erőt stb.

A gyengeelméjűség okait kutatva, *Weise* arra, az ő korában szokatlan következtetésre jut, hogy azok a test és lélek mélyebb kölcsönhatásaiban keresendők.

A gyengeelméjűség jelei legtisztábban az iskoláskorban kerülnek napfényre.

A velük való bánásmódoznál *Weise* két tényezőre — a tanítóra és az orvosra — számít, akik a munkát egymás közt megosztják. Az orvosra vár a higiéné; a tanító feladata a nevelő oktatás, bár a test fejlesztését sem szabad szem elől téveszteni a tanításnál sem. Utmutató fejtegetései a megismerő erők fejlődésének két főmozzanatára terjednek ki: ú. m. az érzéki szemlélő megismerésre és az értelem ébredésére tágabb értelemben. Mint ezekből is kiténik, *Weise* műve, akár csak *Bartholdé*, útmutatást ad az előkészítő oktatásra. Maga az édes anya is sok ily értelemgyakorlatot végezhet a gyermekkel s az így előkészített gyermek könnyebben halad az iskolában. Olvasás, írás, számolás és a gyermek felfogásának megfelelő vallás-erkölcsös élet képezik az iskolai tanítás anyagát. Nagy jelentőséget tulajdonít *Weise* Pestalozzi számolási módszerének. Azt mondja: „semmi sem alkalmasabb az elrejtett magasabb szellemi szikrát jőtevő, melegítő tűzzé éleszteni, mint a számolás; de jól értsék meg, a nagy mester — Pestalozzi — methodusa szerint“. Ne untassuk a gyengeelméjűt számsorok gépies betölcsérezésével, hanem sokféle és gyakori szemléltetéssel nyissunk utat a számok megértéséhez és továbbképzéséhez; de e mellett legyünk mindig különös tekintettel az életben való alkalmazhatóságra.

Mint művének e rövid jellemzéséből is látszik, *Weise* legkiválóbb úttörőink egyike, a gyengeelméjűek oktatása terén. Nézetei még a mai korban is megállják helyüket; alapgondolataink és vezéreszméink pedig még ma is azonosok az övéivel e téren.

*

Ezeket tudva és olvasva, az ember önkénytelenül is arra gondol: hogy lehet az, hogy e kiváló ember kiténő munkáját kortársai oly csekély figyelemre méltatták?

Kirmsse lelkében is gyökeret vert ez a gondolat, de ő nem

állt meg a gondolatnál, hanem kutatott. Poros akták, régi könyvek, folyóiratok felforgatása után talált adatot arra, hogy *Weise* munkája még sem tűnt el nyomtalanul; szava nem hangzott el viszhang nélkül a pusztában.

Eddig azonban csak egy hollandiai *tanfelügyelőről* tudjuk, hogy *Weise* művét olvasta, azt nagy értékűnek találta, sőt hollandus nyelvre is lefordította és bő széljegyzetekkel ellátva kinyomatta. (Amsterdam, 1821.)*

Visser a fordításhoz írt előszavában a következőket mondja: „Azon iratok közül, amelyek újabban a tanítást és nevelést tárgyalják, különös jelentőségűnek látszott előttem az, amelyet olvasóimnak ezennel bemutatok. Az ügy, amelyről abban szó van, igen nagy jelentőségű, azért hát igen behatóan foglalkoztam vele. A fordítás közben az ügy iránt fellelkessedve, itt-ott megjegyzéseket fűztem hozzá, hogy a szerző fejtegetéseit kiegészítsem és a saját álláspontomat jelezzem. Vajha e sorok figyelmet és nagyobb részvétet kelthetnének a gyengeelméjű gyermekek nevelése és oktatása iránt! Vajha melegszívű emberek segítségükre sietnének azoknak a gyermekeknek, akiknek erre oly nagy szükségük van“.

Kirmsse munkájának harmadik részében *Visser* megjegyzéseit hozza jó német fordításban.

*

A negyedik részben szerző függelékkel a gyengeelméjűek oktatásának történetét írja meg, a saját kutatásai alapján.

A szentgalleni barátokon kezdi, akik először foglalkoztak a gyengeelméjűek — igaz, hogy csak a nemes származásúak — nevelésével s őket mint kiszolgáló testvéreket a zárdába fel is vették. Úgy látszik, hogy a szépirodalomban is többszörösen feldolgozott hűlye Heribaldus (Ekkehard) volt az első pedagógiai eredmény a szakoktatás terén. A zárda krónikái részletesen foglalkoznak vele, ami bizonyítja, hogy a lelki atyákat érdekelte a sorsuk.

Luther, Comenius, Flattich stb. műveiből is szemelvényeket közöl, hogy szemünk elé állítsa, mit gondoltak és tettek a régiak a gyengeelméjűek érdekében. A történeti rész azonban nem teljes; ellenkezőleg csak a legrégibb időkre szorítkozik s körülbelül 1850-ig terjed.

De kétségtelen, hogy *Kirmsse*, akinél jobban nem ismeri senki a gyengeelméjűek oktatásának történetét, aki hazai viszonyainkról is kitűnő adatokkal rendelkezik; aki rátermettségét az *Encyclopädisches Handbuch* pompás cikkeivel is bebizonyította: a történeti kutatás terén teljes egész munkát is fog alkotni.

Most kiadott s a fentiekben vázolt munkájával is nagy szolgálatot tett a gyogyepedagógiának s hálára kötelezte kartársait.

Éltes M.

A vakokat gyámolító országos egyesület délmagyarországi fiókegylete választmányának 1910. évi működéséről kiadott

*) A hollandus nyelvre fordított mű címe ez: *Verhandeling over de Behandeling van Kinderen van zwakke zielsvermogens, etc. Vertaald en met eenige Aanmerkingen vermeerderd door H. W. C. A. Visser Schoolopziener,*

jelentésében a következők foglaltatnak. A felveendő vakok számát 50-ben állapították meg, jelenleg negyvenkét vakot foglalkoztatnak. Az egyesület működésének tulajdonképeni célja, hogy a kiképzésben részesült vakok ipari foglalkoztatást nyerjenek. Igyekszik az egyesület a gyámoltak ipari termékeit versenyképesé tenni, a versenyhez szükséges szakképzettségüket fejleszteni. A foglalkoztató intézetnek 1910-ben 13321 korona 84 fillér bevétele volt. Az eredmény 2183 korona 86 fillérral kedvezőbb, mint a múlt évben. Ezt úgy sikerült elérniök, hogy az összes árúkézletet értékesítették, sőt a központi egyesület részéről bizományban átvett árúkat is értékesítették. A közönség érdeklődése a foglalkoztató iránt oly nagy mérvben nyilatkozott, mint eddig soha sem. Az intézet állandó támogatóinak a száma harminchárommal szaporodott s jelenleg 580 a rendes tagok száma. Az egyesületnek legnagyobb támogatói *Temesvár város közönsége*, továbbá a *vakokat gyámoló országos egyesület*. Az intézeti épületnek a *Sailer-féle* alapítványból leendő megvétele folyamatban van. Önképző-köre is volt az egyesületnek, *Krecsányi Ignác* színház igazgató pedig több alkalommal ingyen-jegyet bocsátott a vakok rendelkezésére. Az egyesület elnöke dr. *Telbisz Károly*, elnöknője pedig *Sternthál Salamonné*.

A vakok orsz. menháza. Ujpesten 1911. évi közgyűléséről jelentést adott ki. A jelentésben panaszkodik a vezetőség, hogy a kezdeti nehézségei ma is jelentkeznek, s ők gyakran a legsúlyosabb helyzetbe kerülnek. A menház céljaira 1910. december 3-án karácsonyi vásárt rendeztek. A vásár szép sikerét dr. *Ugró Gyula* polgármesternek köszönik. Az intézményt részben pénzbeli, részben természetbeli adományokból tartják fenn. A menháznak jelenleg 11 lakója van. A jelenlegi helyiség szűknek bizonyult s hogy megfelelő épületet vásárolhassanak, „házalap“ címen gyűjtést rendeznek. Az eszmét özv. *Mészáros Alajosné* úrhölgy vetette fel és e célra 150 koronát adományozott. Mintegy 9000 ilyen vak található az országban, aki a menházba felvehető volna. A menházat jelenleg egy vak házaspár Jankovich Lajos és felesége vezetik. Az egyesület elnöke *Fazekas Ágoston* Pest vármegye alispánja, elnöknője pedig gr. *Andrássy Gyuláné*.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A siketnéma oktatásra vonatkozó gondolatok. Ezen szép és tartalmas közlemény az Eos f. évi 1. számában jelent meg Baldrian Károly, a Wiener Neustadti siketnéma-intézet igazgatójának tollából. Megkísérlem az eredeti dolgozat gondolatmenetét röviden, fontosabb szakaszait pedig részletesebben megismertetni.

A siketnéma oktatás jelenleg általában meglehetősen magaslaton áll, annak részletei azonban még nem domborultak ki kellőleg. Szeretettünk, fáradságunk eredménye szép és csodálatos; az igazi siketnéma-oktató lelki szemei előtt azonban még mindig ott lebeg az el nem ért ideál. Keressük és kutassuk tehát a

módokat és eszközöket, amelyek közelebb vihetnek bennünket az ideális állapotokhoz! Ebből a szempontból bíráljuk meg a következő, tapasztalaton alapuló feljegyzéseket:

A siketnéma intézet első sorban nevelő intézet. A siketnéma gyermek majdnem kivétel nélkül szellemi-, de legtöbb esetben testi fejlődésében visszamaradt állapotban kerül az intézetbe. Az emberré nevelés munkáját tehát a siketnéma gyermek fejlődésbeli hátramaradottságának tekintetbe vételével kell megkezdni.

Meg kell kezdeni e munkát a testápolással, mely mindenkor fontos szerepet fog betölteni a siketnémák nevelésénél. Pótolni kell a testi fejlődés hiányát azért is, mert az életben főképen testi erejére, ügyességére lesz utalva a siketnéma. Gond fordítandó tehát a táplálkozásra és lakásra, a ruházatra és tisztaságra, a megfelelő mozgásra és a szabadban való tartózkodásra.

De nem kevesebb gondot igényel a siketnéma szellemi és kedélyi életének emelése is. Egyenes gondolkodásra, meleg, derűs érzésekre, helyes és erős akaratra kell őket nevelni. A siketnéma összes rossz tulajdonságait csak céltudatos szoktatás, a nevelő következetes példaadása küzdheti le. A bölcs az érzékűekre vonatkoztatva ezeket mondja: „Beszélj, hogy megismerhesselek!” A siketnéma, aki a szem embere, beszédből nem, csak látható benyomásokból itéli meg környezetét. Legyen tehát példányképe igaz és jó. A szülői házban úgyis csak anyagi és erkölcsi nyomorúságot látott és tapasztalt. Tapasztalja tehát a siketnéma gyermek az intézetben a megértést, érezzen segítő kezet, felebaráti szeretetet; keltessék fel benne a kötelességtudás és munkaszeretet, tisztelet embertársai, a vallás és a haza iránt! Ilyenféle szellemet honosítsunk meg az intézetekben!

A siketnéma érzékeny kedélyvilágát, képezhető akaratát, irányítható gondolkozását csakis erős, meleg szeretettől áthatott nevelői munka képes nevelni, nemesíteni. Ez a munka azonban nem lehet egy ember munkája. Az intézeti alkalmazottak harmonikus együttműködéséből folyó családi szellem kell, hogy ezt a munkát végezze. Ennek az egységes családi szellemnek oly erősnek kell lennie, hogy nemcsak az intézetben legyen a növendékek vezetése cselekedeteikben, hanem az élet forगतagában is támpontja, irányítója.

Ily módon kell megvalósítani a siketnéma intézetekben annyira szükséges családi nevelést. Neveljük növendékeinket mérsékletre, józanságra, takarékosagra, szerénységre és megelégedettségre és oly kincset adunk kezükbe, amely önmagától gyarapodik és el nem fecsérelhető. Így válhatnak belőlük jó és boldog emberek. Nyujtsuk nekik a jól teljesített kötelesség és sikerrel végzett munka jóleső érzetét is. A beszélni tanuló siketnéma önérzetét a törekvéseért nyújtott elismeréssel kell emelnünk. Hiszen oly sokat kívánunk meg tőlük, mint amennyit az érzékűektől nem is szoktak elvárni. Keresetlen kedélyességünk által, amely a gyermeki lélekre oly hatású, mint a gyenge növényre a világosság és a nap jótékony melege, fejeződjék ki megelégedésünk jól végzett munkája fölött.

Mennyi gondtól, bánattól lehetne az ifjúságot épűgy, mint a szűlűt megűvni, ha az iskolák és intézetek épűgy ápolnák növendékeikben a vidámságot és nyilt kedűlyt, mint a szellemi képűst! Tanuljanak őrűlni a természet látható szépsűgein, őrűljenek a tavasz virágpompáján, a nyár aranysűgarain, az ősz áldásain, a tél fehér hermelinpalástján. Igűny nélkűli kedűllyel lehet a lélek csak igazán boldog, mert mindig mindenűtt ezerfűle kielégűtűst, őrűmet talál. Az ily lélek nem párosult tudatlansággal, mint azt a fűlműveltek hirdetik, hangoztatják; ellenkezűleg csakis igűny nélkűli lélek ismerheti meg a természet és a művészet fensűges mélysűgeit és alkothat őrűzéseibűl szavakban ki nem fejezhető kűlteműnyeket. De tudjanak növendékeink a mindennapi dolgoknak is őrűlni! Őrűljenek a testi egűzsűgnek, lelkűk tisztaságnak. Őrűljenek a tisztessűges ruházatnak, tiszta fehérneműnek, egy pohár friss víznek, a megűrdemlett kenyűrnek!

De nemcsak pűlda és szoktatás által nevelhetűjk siketnűma növendékeinket, oktatásuk is nevelű hatásű kell hogy legyen!

A siketnűma intézetek feladata, növendékeiket nevelni és az életben szűksűges ismeretekkel ellátni. Az oktatás által nyujtható elűnyűkbűl, ismeretek kűzűl legnagyobb szűksűgűk van a beszűd ismeretűre, azaz a beszűd megűrtűsűre és a beszűdkűzsűgre. Ez két oly őrűtűk, mely ugyan a hallű gyermeknek minden kűlűnűs tűrekvűse nélkűl őlűbe hull, amelyűrt azonban a siketnűmanak fáradsággal kell kűzdenie, hogy megszerezhesse. Még úgy is csak kűlűnűleges művésziess segűtés által szerezheti meg.

A siketnűma intézet kettűs munkát végez, mikor a beszűddel egyűtt növendékeinek a családban és népiskolában megszerezhető ismereteket és képessűgeket is nyujtja. Ebbűl kifolyűlag a siketnűma intézet családi iskola és népiskola is egűszersmind, mely ugy a tanártűl, mint a növendűktűl kettűzűtt tetterűt igűnyel és vár sikere elűrűsűhez.

A siketnűma intézetek tantárgyai kűzűl a legtöbb nevelű hatás a beszűd tanítás kapcsán fejthetű ki. Vezessűk a beszűd tanítást úgy, hogy minden egyes növendűkre őrűvűnyesűljűn nevelű hatása, azűrt anyagát úgy kell megvűlasztanunk, hogy az a kűzepek tehetsűgű növendűkek lelkivűlágának feleljen meg.

A művésziessen vezetett beszűd tanítás alapfeltűtelei: 1) a gondosan végzett kiejtűsi oktatás, vele szoros kapcsolatban, 2) a szájrűl olvasás, 3) a beszűdformák gyakorlati alkalmazásának ismeretűse és 4) a szavak és mondatok, mint fogalom és gondolat kifejezű eszkűzűk szellemi tartalmának tudatossű tűtele. Ezen egűszers alaprűl, egűszersmind a beszűd épűletűnek vázárűl fogom elmondani folytatűlag azt, amit a szakembernek művésziess cűljának elűrűsűre szem elűtt kell tartania.

(Folyt. kűv.)

Michels.

VEGYES.

Kérelem. A kiadóhivatal vezetője tisztelettel felkéri lapunk előfizetőit, hogy az előfizetési díjakat szíveskedjenek mielőbb beküldeni.

Szünidei tanfolyam. A vallás- és közoktatásügyi minister úr az idén is rendez képesítő-tanfolyamot oly tanárok és tanítók részére, akik a beszédhibák javítására képesítést óhajtanak szerezni. A tanfolyam július hó 3-tól július hó 29-ig Budapesten VIII., Mosonyi-utca 8. szám alatt tartatik meg. Elsősorban a tanítóképzők tanárai és a gyakorlóiskolák tanítói vétetnek fel e tanfolyamra. A felvehető száma 15, akik 100 (egyszáz) K államsegély és ingyen lakás kedvezményben részesülnek.

A felvétel iránti kérvények a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz címzendők. A kérvények benyújtásának határideje május hó 20-dika.

Közelebbi felvilágosítással szívesen szolgál a tanfolyam vezetője: Dr. Sarbó Artúr egyetemi tanár. (V. Aulich-u. 7. szám.)

Alapítvány. „A Cházár András orsz. siketnéma-otthon“ ügyvivő elnökének, Schreiner Ferencnek esküvője alkalmából hálájának jeléül: 200 koronás alapítványt létesít, melynek kamatjából az „Otthon“ szegénysorsú, nős, erkölcsi tekintetben kifogás alá nem eső tagjait segítyezik. E szép tény önmagát dicséri s bizonyítja a siketnémák háláját, mellyel elnökük buzgó és eredményes fáradozását elismerik.

Hivatalos nyugtázás. A »Magyar Gyógypedagógia« előfizetési díját megfizették: Fodor Anna Budapest 5, Iovag Wechselsmann vakok intézete Budapest 10, Ungermann József Budapest 15, Schmitz Mátyás Budapest 5, Kádas György Budapest 5, Gyógypedagógiai nevelő intézet Budapest 10, Gyógypedagógiai intézetek orsz. Szaktanácsa Budapest 10, Ideges gyermekek áll. intézete Budapest 10, Varsányi Ferenc Eger 5, Ebner Rezső Budapest 5, Berkes János Budapest 10, Klis Lajos Budapest 10, Ákos István Budapest 10 K.

Budapest, 1911. május 8.

A kiadóhivatal nevében

Éltes Mátyás,

pénztáros

VIII., Mosonyi-utca 6.

Szerkesztői üzenetek.

T. S. Szombathely. A beküldött ismertetés hely szűke miatt jövő számunkra maradt — **E. L. Eger.** A szerkesztő-bizottság megállapodása értelmében csak azon munkák ismertetésére vállalkozunk, melyek hozzánk beküldetnek. Amennyiben tehát lapunkat ily irányban igénybe óhajtja venni, szíveskedjék munkájának egy példányát beküldeni.

Bichler I. könyvnyomda, Budapest, III., Lajos-utca 94. szám.